

СПІВПРАЦЯ П.Я. СТЕБНИЦЬКОГО З РОДИНОЮ ГРІНЧЕНКІВ У КНИГОВИДАВНИЧІЙ ГАЛУЗІ (початок ХХ ст.)

У статті охарактеризовано особливості друкування і поширення книжкової україномовної продукції на початку ХХ ст. через призму діяльності Петра Стебницького – відомого суспільного діяча, видавця, голови «Благодійного товариства для видання загальнокорисних і дешевих книг» (м. Санкт-Петербург) і родини українських письменників – Бориса та Марії Грінченків; висвітлено їхню співпрацю у книговидавничій галузі.

Під час написання статті були використані принципи історизму, наукової об'єктивності та системності, а також проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний та описовий методи.

Авторкою був залучений взаємний епістолярій П.Я. Стебницького та Грінченків, що знаходиться у фонді III Інституту рукописів НБУ ім. В.І. Вернадського, на основі аналізу якого вдалося встановити, що активна співпраця діячів була направлена, у першу чергу, на поширення української книги серед населення і широку народну просвіту. Така співпраця полягала у взаємному обговоренні та редагуванні рукописів письменників, які мали видаватися під грифом «Благодійного товариства для видання загальнокорисних і дешевих книг». Зокрема П.Я. Стебницький обговорював з Б.Д. Грінченком друк і оплату його оповідань, консультував щодо «Словника української мови»; після смерті письменника продовжував зносити з його дружиною щодо друку книг, брошур, довідкової і навіть навчальної літератури. Важливою віхою у відносинах П.Я. Стебницького та М.М. Грінченко стало бажання останньої передати у власність Благодійного товариства бібліотеку Б.Д. Грінченка та, відповідно, реалізація усіх організаційних моментів, пов'язаних з передачею, а також зі складанням ґрунтового каталогу бібліотеки.

Ключові слова: *П.Я. Стебницький, Грінченки, «Благодійне товариство для видання загальнокорисних і дешевих книг», книговидавнича справа, книжкова продукція, бібліотека, рукопис, гонорар.*

Книговидавнича справа завжди була важливою складовою національно-культурного розвитку будь-якої держави та суспільства. Видавнича продукція відіграла і продовжує відігравати значну роль у підвищенні національної свідомості громадянства, здійснюючи реальний вплив на широкі читацькі кола. Так як український національний рух ХІХ – початку ХХ ст. залишається одним із найсуперечливіших сторінок історії через багаторічне замовчування і перекручування даного феномену радянськими істориками та невивченість до цього часу багатьох архівних матеріалів, то тема боротьби української інтелігенції за поширення рідного слова через друковану продукцію на сьогодні стає актуальною. Адаже продовжується становлення літературного й публіцистичного слова в Україні, функціонують, хоча й з великими труднощами, вітчизняні видавництва та книгарні. Багаторічний досвід друкування книг і брошур видавництвами кінця ХІХ – початку ХХ ст. може використовуватися сьогоднішніми фахівцями даної сфери.

Співробітники видавництв належать до тих культурних діячів, чий внесок у становлення книговидавничої справи нині розцінюється як визначний. Саме їхніми зусиллями закладено основи професійної діяльності у галузі книговидання, їхніми принципами, зокрема засадами редакційно-видавничої діяльності, користувалися пізніші видавничі осередки. Значний внесок у друкування і поширення україномовної продукції на

початку ХХ ст. зробили Петро Януарович Стебницький – публіцист, видавець, суспільно-політичний діяч, голова «Благодійного товариства для видання загальнокорисних і дешевих книг» (м. Санкт-Петербург) і родина українських письменників Грінченків.

Публікацій, безпосередньо присвячених співпраці у книговидавничій галузі П.Я. Стебницького та Грінченків, наразі немає. У ряді робіт про діяльність Б.Д. Грінченка та його дружини [наприклад, 2; 9; 11-12; 17; 19-23; 25; 30] лише фрагментарно згадуються їхні зв'язки з «Благодійним товариством для видання загальнокорисних і дешевих книг» загалом і П.Я. Стебницьким зокрема. Така ситуація пов'язана перш за все з тим, що дослідниками ґрунтовно не вивчався взаємний епістолярій громадських діячів, що знаходиться у фонді ІІІ Інституту рукописів НБУ ім. В.І. Вернадського, і який, відповідно, залучений до написання даної статті.

Вивченням діяльності П.Я. Стебницького, у тому числі й видавничої, науковці займалися лише частково. Радянські дослідники фрагментарно зверталися до епістолярію громадського діяча. Так, у збірнику, підготовленому колективом упорядників Центральної наукової бібліотеки у 1966 р., присвяченому Т.Г. Шевченку, вміщено окремі листи П.Я. Стебницького [31]. Першим дослідником офіційної біографії видавця вважаємо А. Болаболъченка, праця якого була надрукована у 1999 р. [1]. Окремі аспекти книговидавничої діяльності П.Я. Стебницького вивчені сучасними вітчизняними істориками Л.А. Дубровіною, О.П. Степченко [8], Н.М. Зубковою [13], Г. Солоіденко [26]. У цих публікаціях постать Петра Януаровича представлена як захисника українських національних пріоритетів і прагнень інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ ст. до національного самовизначення за допомогою друкованої книги.

Знаним дослідником біографії видавця, а також популяризатором його наукової спадщини наразі є І.М. Старовойтенко, яка опублікувала ряд статей з проблематики [27-28], в дисертаційному дослідженні окреслила тісні зв'язки П.Я. Стебницького з Є.Х. Чикаленком та іншими представниками свідомої інтелігенції кінця ХІХ – початку ХХ ст. [29], упорядкувала фундаментальне видання взаємного листування П.Я. Стебницького та Є.Х. Чикаленка за 1901-1922 рр., з ґрунтовними коментарями, поясненнями та фото [10], а також систематизувала у збірнику різножанрові праці П.Я. Стебницького, які друкувалися лише за життя автора й на сьогодні стали раритетними виданнями [24]. Ставлення П.Я. Стебницького до політичних процесів кінця ХІХ – початку ХХ ст. досліджувала С.Г. Іваницька [14-15]. Автором даної статті також вивчалася біографія П.Я. Стебницького [7], діяльність «Благодійного товариства з видання загальнокорисних і дешевих книг» [3-4] та епістолярій діяча, зокрема, здійснено упорядкування і видання листів П.Я. Стебницького з Г.К. Голоскевичем, родиною Грінченків, В.П. Науменком, О.О. Русовим, листи до Житецьких, Л.М. Жебуньова, С.В. Петлюри та ін. [5; 16].

Важливим внеском у вивчення наукової спадщини та багатогранної діяльності П.Я. Стебницького стало проведення (до 150-річчя від дня народження діяча) Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України 27 листопада 2012 р. круглого столу на тему «Петро Януарович Стебницький: український громадсько-культурний діяч, видавець, публіцист, благодійник», за результатами якого у 2013 р. надруковано ґрунтовну колективну монографію, в якій представлено різні аспекти діяльності П.Я. Стебницького [18]. Так, його життєвий шлях, громадська і видавнича робота проаналізовані у відповідних розділах монографії І. Старовойтенко, І. Демуз; публіцистична діяльність – А. Борцем, І. Ткаченком, С. Іваницькою; взаємини з однодумцями, зокрема з Д. Мордовцем, Є. Чикаленком, А. Ніковським, В. Леонтовичем, С. Єфремовим висвітлені Л. Буряк, І. Старовойтенко, М. Горбатюком, О. Леонтович, О. Музичко та іншими авторами; О. Степченко проаналізувала особистий архівний фонд П. Стебницького з Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Проте навіть на сторінках даної монографії не приділена достатня увага науковим зв'язкам П.Я. Стебницького та родини Грінченків.

Як засвідчує проаналізована література з проблематики, на сьогоднішньому етапі розвитку історичної науки частою стала актуалізація наукової і епістолярної спадщини П.Я. Стебницького: широкому загалу представлено його листи, здійснено видання його творів (як політичної, економічної, культурологічної публіцистики, так і художніх та поетичних творів, представлено спогади його сучасників), зібрано бібліографію його праць. Частково вивчалася його політична платформа, ставлення до «українського питання» в Російській імперії загалом. Маловивченим аспектом залишається саме книговидавнича діяльність П.Я. Стебницького, цінність якої, хоча і визнавалася ще його сучасниками, не стала об'єктом окремої уваги в науковій літературі. Тому дана стаття є спробою висвітлити хоча б один аспект багатогранної книговидавничої діяльності як «Благодійного товариства з видання загальнокорисних і дешевих книг» в особі його голови П.Я. Стебницького з одного боку та родини українських письменників і видавців Грінченків з другого, так і показати досить складний процес відбору, друку та розповсюдження україномовної книги в Російській імперії на початку ХХ ст.

П.Я. Стебницького з родиною Грінченків (Борисом Дмитровичем і його дружиною Марією Миколаївною) поєднували як досить дружні стосунки й особиста приязнь, так і видавничі та редакційні справи. Здійснивши достатньо глибокий аналіз взаємного листування громадського діяча з родиною українських письменників, констатуємо наявність вагомого пласту фактичного матеріалу, що засвідчує активну практичну діяльність даних осіб, спрямовану на піднесення і розвиток україномовного книговидання на початку ХХ ст. Так, Б.Д. Грінченко неодноразово надавав власні рукописи для друку Благодійному товариству (наприклад, за рукопис «Оповідання про Івана Котляревського» письменник отримав гонорар у розмірі 30 руб. за друкований аркуш у 32 сторінки) [38]. П.Я. Стебницький клопотався оповіданням Б.Д. Грінченка про Гребінку, повідомляючи його у листі від 13 березня 1902 р., що рукопис уже дозволений до друку цензурою вдруге [37].

Зносини П.Я. Стебницького з Б.Д. Грінченком не обмежувалися суто видавничою справою: Петро Януарович, вважаючи Бориса Дмитровича товаришем, часто з його допомогою вирішував особисті справи. Так, П.Я. Стебницький мав необхідність в отриманні каталогу по експозиціях відділу Т.Г. Шевченка Чернігівського музею, прохаючи допомоги в Бориса Дмитровича [36].

З листа П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 1 серпня 1902 р. дізнаємося про допомогу, яку перший з них надавав письменнику стосовно складання ним «Словника української мови» (зокрема, інформацію про те, що конкурс українських словників було відкладено до 1905 р.) [35].

У 1902 р. Благодійне товариство редагувало та готувало до друку рукопис Б.Д. Грінченка «Хто робить, той і має. Про Джемса Гарфільда». Зокрема, П.Я. Стебницький просив у письменника дозволу на деякі скорочення і правки у тексті, «...і нам би хотілось, щоб Ви не бачили в сьому якусь особливу петербурзьку пристрась до поправок, а лиш звичайне і зовсім природне бажання видавничого товариства зробити в народних виданнях все як йому здається краще. Право на редагування, на наш погляд, тісно зв'язане з обов'язками всякої видавничої спілки, яка має власне обличчя...» [34]. При виконанні даної роботи у П.Я. Стебницького виникли побоювання і роздуми стосовно назви книги, адже, як говорив видавець, вона матиме назву, подібну до брошури М. Ганька «Як дбаєш, так і маєш (про господарство)», тим більше, що рукопис Б.Д. Грінченка уже пройшов сувору цензуру й отримав дозвіл на друк від Головного управління у справах друку при Міністерстві внутрішніх справ Росії, тому змінити назву видавалося практично неможливим. Так, П.Я. Стебницький радив Б.Д. Грінченку, якщо той не має дубляжів, зробити копії зі своїх рукописів, які знаходилися в цензурному комітеті Головного управління у справах друку, щоб мали можливість передати їх до будь-якого іншого видавництва. Зокрема, працю «Вашингтон», яку Благодійне товариство на той час ще не оплатило гонораром, варто, за словами видавця, передати до друкарні київської «Просвіти» [32].

Щодо інших рукописів Б.Д. Грінченка – «Афінська держава», «Як книжки друкуються» («Про книги. Як їх вигадано друкувати»), «Під хвилями морськими», – петербурзький видавець надіявся з часом надрукувати, так як Благодійне товариство вже їх оплатило (у розмірі 125 руб.). Проте існувала проблема з оплатою самого друку, так як на 1906 р. суттєво зменшилися членські внески до Благодійного товариства, а кількість поданих рукописів (у зв'язку з підписанням царем 17 жовтня 1905 р. Маніфесту, за яким було обіцяно свободу друку) збільшилася [32].

Нами зафіксовано непоодинокі випадки агітації Б.Д. Грінченка П.Я. Стебницьким щодо написання брошур під замовлення, а саме на теми, які вважалися актуальними на той час. Так, Петро Януарович пропонував письменнику написати книгу про українську автономію з висвітленням політичних, культурних і економічних аспектів [33]. Однак Б.Д. Грінченко досить довго вагався на таку пропозицію [56].

Після смерті Б.Д. Грінченка (1910 р.) П.Я. Стебницький продовжував плідно співпрацювати з М.М. Грінченко, пропонуючи їй друкувати власні брошури під грифом Благодійного товариства. Так, у листі до письменниці від 23 серпня 1910 р. агітував її подавати до видавництва власні рукописи з народної тематики, хоча, наголошував, що гонорар буде невеликим, проте він, по можливості, буде клопотати перед Правлінням товариства про збільшення цих коштів. П.Я. Стебницький відзначав, що наразі вони дуже ретельно розглядають подані рукописи, уникаючи повторень і дублювань тем, уже присутніх у серії друків Благодійного товариства. Видавець писав: «Колись ми ще розбирали рукописи з погляду потреби часу, – але тепер час спокійний, потрібна просто широка наукова популяризація – і всякі рукописи на теми іще нашими виданнями не зачеплені, будуть зустрінуті нами з прихильністю» [53].

П.Я. Стебницький клопотався про долю брошури М.М. Грінченко «Страшний ворог» (видання про шкідливість пияцтва), яка раніше видавалася під грифом київської «Просвіти», проте вже була розкуплена читачами. Її друге видання голова хотів бачити під грифом Благодійного товариства [51]. При цьому петербурзький видавець пропонував сплачувати гонорар письменниці за подані нею рукописи по максимальній вартості – 50 руб. за аркуш на 32 сторінки малого формату [51]. У цьому ж листі піднято й інше питання, як зрозуміло з тексту, запропоноване М.М. Грінченко: пропозиція друкувати Благодійним товариством дитячі книги. Однак, ця думка викликала у П.Я. Стебницького деякі побоювання. «У нас виробилась традиційно лінія видавництва популярно-наукового переважно. До цього ми додаємо книжки шкільної потреби, як от буквар або читанка. Так би й хотілось держатися цих двох завдань, цих рамок: 1) позашкільне читання і наукова популяризація; 2) шкільні підручники. Великі дитячі книжки – це було б третє завдання, дуже широке і спеціальне, – отже воно відтягло б чимало ресурсів од двох попередніх», – писав він [51].

П.Я. Стебницький з М.М. Грінченко вирішував долю й окремих брошур покійного Б.Д. Грінченка. Так, він просив у жінки дозволу на передрук «Оповідання про Івана Котляревського», запас якого на літо 1911 р. уже вичерпався [50]. Проте М.М. Грінченко, запланувавши видати дану книгу в іншому видавництві, прохала продати (або позичити) їй друкарські кліше Благодійного товариства [60], на що П.Я. Стебницький погодився за умови тимчасової позики [48].

Окрім того, відмова М.М. Грінченко друкувати «Оповідання про Івана Котляревського» у видавництві Благодійного товариства викликала у П.Я. Стебницького жаль, через що він писав, наголошуючи також на суто практичній стороні справи: «...я радив би і Вам не одкладати передруку на довго, бо книжці дуже шкодить, як вона на який час зникає з ринку: тоді до неї знов треба привчати покупців наново, а попит проте неодмінно слабне. Майте на увазі ще й те, що покупець звик питати цю брошуру в серії видань добродійного товариства, – то ще чималий час пройде, поки він дізнається про видання під новою фірмою... Не можу при цій нагоді не висловити жалю, що Ви

масте охоту вже другу книжечку взяти з серії наших видань... Повірте, що це шкодить не тільки видавничому товариству, – яке мусить розбивати свою серію видань, – але й самій брошурі, бо збиває її з того шляху, яким вона звикла знаходити своє розповсюдження – і таке широке, якого ніяке друге українське видавництво ще не досягло...» [49].

Видавець повідомляв жінку про те, що запропоновану нею белетристику Б.Д. Грінченка Благодійне товариство не зможе взяти до друку через те, що на наступний рік кошторис видань уже складений і брати на себе непередбачувані витрати Правління не в змозі. Натомість П.Я. Стебницький радив звернутися з аналогічним проханням до київської редакції колишньої «Просвіти». Комісія київської редакції могла б радити видрукувати белетристичні твори Б.Д. Грінченка, про що повідомила б Благодійне товариство у Петербурзі [48]. Друкувати оповідання письменника в Києві було неможливим, адже, як побоювався П.Я. Стебницький, це могло викликати нарікання, що «...«Просвіта» закрита, а книжки собі виходять. Або скажуть, що ми незаконно відкрили в Києві філію товариства...» [46]. За словами петербурзького видавця, брошури «... мусять мати вигляд звичайних наших видань, тільки з поміткою «видано на фонд бувшої Просвіти» [46].

М.М. Грінченко запланувала видати серію книг, присвячених пам'яті дочки Насті та включити до збірки згаданий матеріал. Як відзначала М.М. Грінченко, Настя працювала серед неграмотних робітників, що дало змогу впевнитися в тому, що вони потребують науково-популярної літератури та просвіти в їхньому середовищі. Крім того, подібну серію видань хотів надрукувати ще Борис Дмитрович [59]. Отримавши таку відповідь, П.Я. Стебницький у черговому листі до М.М. Грінченко відстоював власну позицію про те, що подібна література потрібна не лише «темному робітникові», а й «темному селянинові», а робітничий штампель на виданнях «буде оддавати штучністю» і пропонував видрукувати кілька нових брошур з присвятою доньці, що справді стосувалися робітницького життя. Крім того, дані друки могло б оплатити Благодійне товариство [47]. На що М.М. Грінченко відповідала: «Книжки пам'яті Насті Грінченко» зовсім не мусять бути «специфічно робітницькі». Це має бути серія звичайних науково-популярних книжок, бо саме про такі книжки і говорила дочка, що вони дуже потрібні і саме такі книжки й хотіла вона писати. І навіть уже й почала була писати про Вільгельма Оранського, але написала всього кілька сторінок, бо вже тоді тяжко хвора була» [60].

Петербурзький видавець обговорював з М.М. Грінченко майбутню книгу з біографією Бориса Грінченка, яку мав завершити С. Єфремов [47]. З цього приводу М.М. Грінченко у листі до П.Я. Стебницького охарактеризувала брошуру як невелику за об'ємом, однак таку, в якій «...Сергій Олександрович зумів... багато сказати». Проте жінка бідкалася через те, що, на її погляд, книга дорого коштувала – 12 коп. за неповні 2 аркуші, «книжку ніби на те й видано, щоб не продавалася» [57].

М.М. Грінченко вельми неспокійно описувала ситуацію на книжному ринку в Києві: так, за перше півріччя 1913 р. в книгарні «Киевской Старини» з видавництва ім. Б. Грінченка було продано лише 15 примірників «Тяжким шляхом», 10 примірників «Оповідання про гарний народ», 6 примірників «Про одруження на Україні». Пояснення цьому жінка не знаходила: якщо брошура «Тяжким шляхом» була не новою і її розкуплено до цього вже кілька тисяч примірників, то дві інші – були новими: «Коли вони нікчемні, то як же люде довідалися про те не читавши?». М.М. Грінченко цікавилася риторичним запитанням: «чому книжки лежать у книгарні, а не йдуть туди, куди їх призначено?» та «що ж далі робити?». Підрахувавши власний прибуток від продажу книжної продукції з однієї друкарні, що становив 241 руб. за півроку, жінка була переконана, що за такі кошти вона не зможе не те, що видавати інші книги, а й навіть буде позбавлена засобів для існування. «От за три роки постачила я на книжковий ринок 40 книжок: переважно писання Б. Грінченка: 26 видала сама, а 14 видали люде. І я вважала, що все ж щось роблю за-для свого народу. А виходить, що до народу ті книжки дуже мало доходять. Правда, я не думаю, що праця моя (видання й писання книжок) пішла марно; не тепер, то

пізніше книжки дійдуть туди, куди їх призначено. І те, що тепер книжки не продаються, не спинило б моєї праці, якби тільки була змога друкувати» [57].

П.Я. Стебницький вбачав дещо іншу причину низьких показників продажу української книги: «Всякому видавництву треба мати на увазі, що його справа має дві частини: одно – надрукувати книжку, а друге – її розповсюдити. Це останнє завдання вимагає особливої уваги, доброї організації продажу, реклами і т.п. Наші книгарні в тім напрямі мало роблять, вони дають видавцям тільки склад та висилають книжку тим, хто її замовить, – а це дуже мало... Про книжку треба подбати, надрукувати про неї публікації, декому послати дурно, в книгарні послати на зразок по примірнику, забезпечити в пресі добрі рецензії. Словом – все те, чого ми й самі добре робити не вмієм, а тільки знаємо, що іменно так треба. Може колись наші книгарні потянуть на це діло ширше і реорганізують продаж на краще... а поки що доводиться терпіти та по змозі допомагати їм од себе» [45].

Видавець радив звернутися за допомогою у сприянні продажу книг до керівництва журналу «Хуторянин» або ж обіцяв взяти обов'язки щодо видання наукових популяризацій родини Грінченків на Благодійне товариство: «Знаю, що ми не дуже зручні видавці – і затуємо роботу, і не можемо багато платити, – але ми з охотою будемо вживати всіх заходів, щоб вдовольнити Ваші бажання. Правда, і ми не можемо похвалитись особливо великими цифрами продажу, але все ж мабуть ці цифри трохи більші, ніж у Вас тепер...» [45].

На кінець 1913 р. здоров'я М.М. Грінченка погіршилося, вона почувала себе хворою, нездатною займатися писанням, у неї погіршився зір, про що вона повідомляла листом П.Я. Стебницького; проханням петербурзького видавця вона відмовила, так як нічого написаного не мала, а писати щось нове – не було сили [58].

У 1915 р. М.М. Грінченко наважилася передати (на той час – лише на папері) у власність Благодійного товариства бібліотеку Б.Д. Грінченка, який ще за життя хотів, щоб вона «...належала не приватним особам, а громадській інституції задля громадського вжитку» [55]. Жінка бажала, щоб у разі її смерті або ліквідації Благодійного товариства дана бібліотека була б передана офіційно на правах власності якійсь іншій громадській установі, надійній та міцній. Виникло питання щодо упорядкування, систематизації та письмової реєстрації усіх найменувань бібліотеки Б.Д. Грінченка (чим, власне, й почала займатися його дружина), тому П.Я. Стебницький просив її скласти каталог бібліотеки [44]. На час передання бібліотеки у власність Благодійного товариства каталог завершено ще не було, тому жінка вказувала на приблизну кількість та цінність бібліотечних одиниць: «№№ у бібліотеці буде зо три тисячі, але окремих книжок буде може трохи не п'ять тисяч (бо в одній оправі часом буває кілька книг чи статей і всі вони під одним номером). Єсть таких книг, яких тепер уже не можна купити. Єсть, напр[иклад], перше видання Енеїди» [54].

Іншим питанням, яке турбувало М.М. Грінченко, було те, що передана у власність Благодійного товариства бібліотека розміщувалася у дерев'яному старому будинку, якому в будь-який час могла загрожувати пожежа. Тому за дозволом директора М.Ф. Біляшівського жінка у вересні 1915 р. перевезла бібліотеку до приміщення «Київського художньо-наукового та промислового музею Імператора Миколи Олександровича» на вул. Олександрівській (навпроти Царського саду) задля її кращого збереження від можливої пожежі [61]. П.Я. Стебницький бажав узяти всі витрати щодо перевезення бібліотеки Б.Д. Грінченка на Благодійне товариство, про що неодноразово повідомляв Марію Миколаївну [43].

Піклуючись у подальшому про долю бібліотеки, М.М. Грінченко висунула пропозицію купити для неї окреме приміщення, в якому могла б і вона жити, доглядаючи за книгами. П.Я. Стебницький запевнив жінку, що, в разі нестачі її власних коштів на будинок, Благодійне товариство зможе виклопотати на купівлю до 1 000 руб. Видавець радив М.М. Грінченко продумати умови купівлі приміщення, порадившись з юристами та прописавши їх у нотаріально завіреному документі: «1) своє право на дожиттєве життя в помешканні бібліотеки – з обов'язком догляду та видавання книжок читальникам; 2) що

коли б Т[оварист]во було закрите, то ліквідаційні збори повинні, при постанові про передачу майна іншій інституції забезпечити Вам непорушність вашого дожиттєвого права на помешкання, а коли б не спромоглись на це і мусили б реалізувати те помешкання, то щоб повернули Вам Вашу жертву» [42]. Проте ця пропозиція так і залишилася нереалізованою.

У справі видання каталогу бібліотеки Б.Д. Грінченка також виникли певні труднощі, що засвідчують листи П.Я. Стебницького та М.М. Грінченка. Зокрема, петербурзький видавець відзначав, що жодна державна установа не погодиться надрукувати каталог приватної бібліотеки, яка не може слугувати повним бібліографічним покажчиком чи довідником; крім того, і Благодійне товариство не візьме на себе подібну справу, адже це вимагатиме чергових незапланованих коштів [41].

У 1916 р. М.М. Грінченко почала складати заповіт щодо передання права власності на свої писання Благодійному товариству, прохаючи при цьому П.Я. Стебницького бути її душеприказчиком [62]. Петро Януарович погодився на дану пропозицію, однак застерігав жінку, що скоро він планує повертатися в Україну і чи не стане це завадою на шляху. Якщо ж його кандидатура за певних причин не підходить, то він би рекомендував О.Г. Лотоцького, який бажає залишатися в Петербурзі ще тривалий час [40]. Між тим, М.М. Грінченко призначила своїми душеприказчиками саме П.Я. Стебницького та пані Г.І. Вязову [63].

Протягом 1916 р. М.М. Грінченко займалася складанням російсько-українського словника та перекладом дитячої повісті Мало «Sans famille» [62]. Проте вже на кінець цього року жінка надіслала до Благодійного товариства для друку рукопис дитячої «Мальованої азбуки» українською мовою, ідея написання якої виникла внаслідок існування подібної книги російською мовою, що «дітям дуже до вподоби» [63]. Однак П.Я. Стебницький від імені членів видавництва відмовив авторці через відсутність у азбуці малюнків, а також через те, що товариство до того часу не видало жодної книги для дітей, віддаючи таку прерогативу приватним інстанціям – «Нашим дітям» і «Мальовані казочки». Як відзначав діяч, названі видавництва вже мали власні «Азбуки», тому вони також навряд чи візьмуться за друк; найбільш оптимальним варіантом він вважав друк у якомусь із видавництв Києва [39].

М.М. Грінченко клопоталася щодо своєї книги «Робінзон», яку прохало до повторного друку одне з київських видавництв, тому вона цікавилася, чи багато примірників «ярижкою» ще залишилося у Благодійному товаристві [63], на що П.Я. Стебницький вказував: «ще не випродано тисяч зо три примірників» [39]. Книги старого друку («ярижкою») розпродувалися досить повільно, проте П.Я. Стебницький не рекомендував розпочинати друкування нової партії.

На початку 1917 р. Благодійне товариство планувало розпочати підготовку українських шкільних підручників, для чого почало шукати нових співробітників. З цією метою П.Я. Стебницький запропонував М.М. Грінченко узяти участь у цій справі, наголошуючи на тому, що робота буде досить складною [39]. Однак жінка не прийняла дану пропозицію через те, що ще не завершила на той час роботу над російсько-українським словником, а також вважаючи, що «навіть чи змогла б узятися складати якийсь підручник. Тепер скрізь беруться до того люде молоді, знавці сьогочасніх вимаганнів од підручників, а я вже більш як 20 років не маю ніякого діла з школою, то й думаю, що вже до цієї праці я цілком не здатна. Якщо зможу працювати, то мабуть знов щось перекладатиму задля дітей, або якусь популярно-наукову книжку складатиму» [64].

Отже, наведені вище факти свідчать про активну співпрацю петербурзького видавця з родиною Грінченків, спрямовану на покращення вітчизняної книговидавничої справи на початку ХХ ст. і відображають усі особливості нелегкої редакторської роботи. Спільна робота П.Я. Стебницького та родини Грінченків як один з прикладів найбільш плідної співпраці на ниві народного книговидання кінця ХІХ – початку ХХ ст. полягала

у взаємному обговоренні та редагуванні рукописів письменників, які мали видаватися під грифом Благодійного товариства. Зокрема видавець обговорював з Б.Д. Грінченком друк і оплату його оповідань, консулював щодо «Словника української мови»; після смерті письменника продовжував зносити з його дружиною щодо друку книг, брошур, довідкової і навіть навчальної літератури. Важливою віхою у відносинах П.Я. Стебницького та М.М. Грінченка стало бажання останньої передати у власність Благодійного товариства бібліотеку Б.Д. Грінченка та, відповідно, реалізація усіх організаційних моментів, пов'язаних з передачею, у тому числі й складання ґрунтового каталогу бібліотеки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Болабольченко А. Три долі: Модест Левицький. Петро Стебницький. Максим Славинський. Біографічні нариси / Анатолій Болабольченко. – К.: Літопис, 1999. – 85 с.
2. Веркалець М.М. Педагогічні ідеї Б.Д. Грінченка / М.М. Веркалець. – К.: Т-во Знання УРСР, 1990. – 48 с.
3. Демуз І. Діяльність «Благодійного товариства з видання загальнокорисних і дешевих книг» (1898-1908) / І. Демуз // Наукові записки з української історії: Зб. наук. ст. – Вип. 23. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – С. 73-81.
4. Демуз І. Діяльність «Благодійного товариства з видання загальнокорисних і дешевих книг» (1909-1918) / І. Демуз // Часопис української історії / За ред. д.і.н., проф. А.П. Коцура. – К., 2010. – Вип. 18. – С. 31-37.
5. Демуз І. Епістолярій П.Я. Стебницького як одне з ключових джерел вивчення повсякденності початку ХХ ст. / І. Демуз // Історія повсякденності: теорія та практика: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 14-15 травня 2010 р. / [Упор. Лукашевич О.М., Нагайко Т.Ю.]. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – С. 84-86.
6. Демуз І. Націокультурний аспект діяльності Б.Д. Грінченка в історичній ретроспективі: історіографія проблеми / І. Демуз // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Тернопіль: Астон, 2007. – Вип. 19. – С. 159-165.
7. Демуз І. Петро Януарійович Стебницький: штрихи до біографії (1862-1923) / І. Демуз // Електронне наукове фахове видання «Історія науки і біографістика»; Державна наукова с/г бібліотека Української академії аграрних наук. – 2009. – № 4.
8. Дубровіна Л.А. Концепція книжкового фонду україніки П.Я. Стебницького / Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 273-283.
9. Думанська М.І. Організаційно-видавничі та редакторські аспекти діяльності Марії Грінченко: автореф. дис. ... канд. з соц. комунікацій : 27.00.05 / Думанська Марія Ігорівна; Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
10. Євген Чикаленко і Петро Стебницький. Листування. 1901-1922 роки / [упор.: Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко; вст. стаття: Н. Миронець, І. Старовойтенко]. – К.: Темпора, 2008. – 628 с.
11. Животенко-Піанків А. Педагогічно-просвітницька праця Бориса Грінченка / А. Животенко-Піанків. – К.: Вид. центр «Просвіта», 1999. – 176 с.
12. Зубкова Н.М. Архів і бібліотека видатного діяча українського просвітництва Б.Д. Грінченка (з фондів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського): [джерелознав. і книгознав. дослідж.] / Наталія Михайлівна Зубкова; НАН України; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. Інститут рукопису. – К. : НБУ ім. В.І. Вернадського, 2008. – 178 с.
13. Зубкова Н.М. Листування П.Я. Стебницького з С.О. Єфремовим як джерело з історії народного просвітництва в Україні початку ХХ ст. / Н.М. Зубкова, О.П. Степченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2005. – Вип. 10. – С. 366-374.
14. Іваницька С.Г. «Український проект» в діяльності та оцінках П.Я. Стебницького (1905–1908 роки) // Іваницька С.Г. Українська ліберально-демократична партійна еліта:

- «колективний портрет» (кінець XIX – початок XX ст.). – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – С. 209-235.
15. Иваницкая С.Г. 1919 год и судьба Украины в интерпретации лидеров Украинской партии социалистов-федералистов (из публицистического наследия П.Я. Стебницького) // Іваницька С.Г. Українська ліберально-демократична партійна еліта: «колективний портрет» (кінець XIX — початок XX ст.). – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – С. 235–244.
16. Листування П.Я. Стебницького / упор., вступ. ст. і комент. І.О. Демуз; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2011. – 249 с.
17. Малиш М.М. Книговидавнича діяльність Бориса Грінченка: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.10 / Мирослава Михайлівна Малиш. – К., 1994. – 20 с.
18. Миронець Н. Петро Стебницький в українському національному житті (до 150-річчя від дня народження): Монографія / Н. Миронець, В. Піскун, І. Старовойтенко та ін. – К., 2013. – 252 с.
19. Нежива Л.Л. Марія Загірня: Літературний портрет / Л.Л. Нежива. – Луганськ: Знання, 2003. – 170 с.
20. Неживий О.І. Борис Грінченко: педагогічна спадщина та проблеми сучасної освіти: [монографія] / О.І. Неживий. – [Вид. 2-ге, доп.]. – Луганськ : Знання, 2007. – 188 с.
21. Пастух Б.В. Борис Грінченко – безкомпромісний лицар національної ідеї / Б.В. Пастух. – Луганськ: Книжковий світ, 1998. – 164 с.
22. Погрібний А.Г. Борис Грінченко / А.Г. Погрібний. – К.: Дніпро, 1988. – 270 с.
23. Погрібний А.Г. Борис Грінченко в літературному русі кінця XIX – початку XX ст. Питання ідейно-естетичної еволюції / А.Г. Погрібний. – К.: Либідь, 1990. – 232 с.
24. П. Стебницький. Вибрані твори / Упорядкування та вступна стаття Інни Старовойтенко. – К.: Темпора, 2009. – 632 с.
25. Смілянський Л. Борис Грінченко: Критично-біограф. нарис / Л. Смілянський; Я. Савченко (ред.). – Х.; К. : Держвидав України, 1930. – 104с. – (Популярні нариси про українських клясики).
26. Солоіденко Г. Петро Стебницький – оборонець української книги та української мови / Г. Солоіденко // Бібліотечний вісник. – К., 2007. – № 2. – С. 29-33.
27. Старовойтенко І. Листування Є.Х. Чикаленка з П.Я. Стебницьким як історичне джерело / І. Старовойтенко // Археографічний щорічник. – К.; Нью-Йорк: Видавництво М.П. Коць, 2004. – Вип. 8/9. – С. 112-138.
28. Старовойтенко І. Український національний рух початку XX ст. в інтерпретації публіциста П. Стебницького / І. Старовойтенко // Українці: світова нація перед викликами ХХІ століття. – К., 2006. – С. 320-334.
29. Старовойтенко І.М. Листування Євгена Чикаленка як історичне джерело: дис... канд. іст. наук: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Інна Михайлівна Старовойтенко. – К., 2004. – 322 с.
30. Статеева В. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX – початку XX ст. (на матеріалах спадщини М. Коцюбинського, Лесі Українки, Б. Грінченка та ін.) / В. Статеева. – Ужгород: Патент, 1997. – 408 с.
31. Т.Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів [Електронний ресурс] / Упор.: А.Г. Адаменко, М.П. Візир (кер.), І.Д. Лисоченко, Й.В. Шубинський; відп. ред. Ф.К. Сарана; Академія Наук Української РСР, Центральна наукова бібліотека. – К.: Наукова думка, 1966. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/epis12.htm> .
32. Інститут рукописів НБУ ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. III. – Спр. 39312. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 4 листопада 1906 р.
33. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39451. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 18 лютого 1907 р.
34. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39452. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 30 вересня 1902 р.

35. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39453. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 1 серпня 1902 р.
36. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39455. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 16 травня 1902 р.
37. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39 456. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 13 березня 1902 р.
38. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 39457. – Лист П.Я. Стебницького до Б.Д. Грінченка від 14 січня 1902 р.
39. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43702. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 6 січня 1917 р.
40. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43703. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 3 листопада 1916 р.
41. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43704. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 23 жовтня 1916 р.
42. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43705. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 8 вересня 1916 р.
43. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43706. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 12 березня 1916 р.
44. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43707. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 27 лютого 1915 р.
45. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43709. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 14 серпня 1913 р.
46. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43710. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 2 грудня 1911 р.
47. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43711. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 27 серпня 1911 р.
48. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43712. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 21 жовтня 1911 р.
49. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43713. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 21 серпня 1911 р.
50. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43714. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 29 липня 1911 р.
51. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43715. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 20 жовтня 1910 р.
52. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43716. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 5 листопада 1910 р.
53. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 43717. – Лист П.Я. Стебницького до М.М. Грінченка від 23 серпня 1910 р.
54. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 44147. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 31 березня 1915 р.
55. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 44148. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 18 лютого 1915 р.
56. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52015. – Лист Б.Д. Грінченка до П.Я. Стебницького від 30 березня 1907 р.
57. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52016. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 5 серпня 1913 р.
58. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52017. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 20 листопада 1913 р.
59. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52 018. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 24 серпня 1911 р.
60. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52019. – Лист М.М. Грінченка до П.Я. Стебницького від 14 жовтня 1911 р.

61. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52 020. – Лист М.М. Грінченко до П.Я. Стебницького від 5 лютого 1916 р.
62. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52023. – Лист М.М. Грінченко до П.Я. Стебницького від 27 жовтня 1916 р.
63. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52 024. – Лист М.М. Грінченко до П.Я. Стебницького від 4 грудня 1916 р.
64. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 52025. – Лист М.М. Грінченко до П.Я. Стебницького від 10 січня 1917 р.

REFERENCES

1. Bolabolchenko A. Try doli: Modest Levytskyy. Petro Stebnytskyy. Maksym Slavynsky. Biografichni narisy / Anatoliy Bolabolchenko. – K.: Litopys, 1999. – 85 s.
2. Demuz I. Diyalnist «Blahodiynoho tovarystva z vydannya zahalnokorysnykh i deshevykh knykh» (1898-1908) / I. Demuz // Naukovi zapysky z ukrayinskoyi istoriyi: Zb. nauk. st. – Vyp. 23. – Pereyaslav-Khmelnysky, 2009. – S. 73-81.
3. Verkalets M.M. Pedahohichni ideyi B.D. Hrinchenka / M.M. Verkalets. – K.: T-vo Znannya URSS, 1990. – 48 s.
4. Demuz I. Diyalnist «Blahodiynoho tovarystva z vydannya zahalnokorysnykh i deshevykh knykh» (1909-1918) / I. Demuz // Chasopys ukrayinskoyi istoriyi / Za red. d.i.n., prof. A.P. Kotsura. – K., 2010. – Vyp. 18. – S. 31-37.
5. Demuz I. Epistolyariy P.Ya. Stebnytskoho yak odne z klyuchovykh dzherel vyvchennya povsyakdenosti pochatku KhKh st. / I. Demuz // Istoriya povsyakdenosti: teoriya ta praktyka: Materialy Vseukrayinskoyi naukovoyi konferentsiyi, m. Pereyaslav-Khmelnysky, 14-15 travnya 2010 r. / [Upor. Lukashevych O.M., Nahayko T.Yu.]. – Pereyaslav-Khmelnysky, 2010. – S. 84-86.
6. Demuz I. Natsiokulturnyy aspekt diyalnosti B.D. Hrinchenka v istorychniy retrospektyvi: istoriohrafija problemy / I. Demuz // Naukovi zapysky z ukrayinskoyi istoriyi: Zbirnyk naukovykh statey. – Ternopil: Aston, 2007. – Vyp. 19. – S. 159-165.
7. Demuz I. Petro Yanuariyovych Stebnytsky: shtrykhy do biografiyi (1862-1923) / I. Demuz // Elektronne naukove fakhove vydannya «Istoriya nauky i biohrafistyka»; Derzhavna naukova s/h biblioteka Ukrayins'koyi akademiyi ahrarykh nauk. – 2009. – № 4.
8. Dubrovina L.A. Kontseptsiya knyzhkovoho fondu ukrayiniky P.Ya. Stebnytskoho / L.A. Dubrovina, O.P. Stepchenko // Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrayiny. – K., 2003. – Vyp. 8. – S. 273-283.
9. Dumanska M.I. Orhanizatsiyno-vydavnychi ta redaktorski aspekty diyalnosti Mariyi Hrinchenko: avtoref. dys. ... kand. z sots. komunikatsiy : 27.00.05 / Dumanska Mariya Ihorivna; Klasychnyy pryvatnyy un-t. – Zaporizhzhya, 2010. – 20 s.
10. Yevhen Chykalenko i Petro Stebnytsky. Lystuvannya. 1901-1922 roky / [upor.: N. Myronets, I. Starovoytenko, O. Stepchenko; vst. statyya: N. Myronets, I. Starovoytenko]. – K.: Tempora, 2008. – 628 s.
11. Zhyvotenko-Piankiv A. Pedahohichno-prosvitnytska pratsya Borysa Hrinchenka / A. Zhyvotenko-Piankiv. – K.: Vyd. tsentr «Prosvita», 1999. – 176 s.
12. Zubkova N.M. Arkhiv i biblioteka vydatnoho diyacha ukrayinskoho prosvitnytstva B.D. Hrinchenka (z fondiv Natsional'noyi biblioteky Ukrayiny im. V.I. Vernadskoho): [dzhereleoznav. i knyhozn. doslidzh.] / Nataliya Mykhaylivna Zubkova; NAN Ukrayiny; Natsionalna biblioteka Ukrayiny im. V.I. Vernadskoho. Instytut rukopysu. – K. : NBU im. V.I. Vernadskoho, 2008. – 178 s.
13. Zubkova N.M. Lystuvannya P.Ya. Stebnytskoho z S.O. Yefremovym yak dzherelo z istoriyi narodnoho prosvitnytstva v Ukrayini pochatku XX st. / N.M. Zubkova, O.P. Stepchenko // Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrayiny. – K., 2005. – Vyp. 10. – S. 366-374.
14. Ivanytska S.H. «Ukrayinskyy proekt» v diyalnosti ta otsinkakh P.Ya. Stebnytskoho (1905–1908 roky) // Ivanytska S.H. Ukrayinska liberalno-demokratychna partiya elita:

- «kolektyvnyy portret» (kinets XIX – pochatok XX st.). – Zaporizhzhya: Prosvita, 2011. – S. 209-235.
15. Ivanitskaya S.G. 1919 god i sudba Ukrainy v interpretatsii liderov Ukrainskoy partii sotsialistov-federalistov (iz publitsisticheskogo naslediya P.Ya. Stebnitskogo) // Ivanytska S.H. Ukrayinska liberalno-demokratychna partiyna elita: «kolektyvnyy portret» (kinets XIX – pochatok XX st.). – Zaporizhzhya: Prosvita, 2011. – S. 235–244.
16. Lystuvannya P.Ya. Stebnytskoho / upor., vstup. st. i koment. I.O. Demuz; DVNZ «Pereyaslav-Khmelnytskyi derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody». – Korsun-Shevchenkivskyy: FOP Havryshenko V.M., 2011. – 249 s.
17. Malysh M.M. Knyhovydavnycha diyalnist Borysa Hrinchenka: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.10 / Myroslava Mykhaylivna Malysh. – K., 1994. – 20 s.
18. Myronets N. Petro Stebnytskyi v ukrayinskomu natsionalnomu zhytti (do 150-richchya vid dnya narodzhennya): Monohrafiya / N. Myronets, V. Piskun, I. Starovoytenko ta in. – K., 2013. – 252 s.
19. Nezhyva L.L. Mariya Zahirnya: Literaturnyy portret / L.L. Nezhyva. – Luhansk: Znannya, 2003. – 170 s.
20. Nezhyvyy O.I. Borys Hrinchenko: pedahohichna spadshchyna ta problemy suchasnoyi osvity: [monohrafiya] / O.I. Nezhyvyy. – [Vyd. 2-he, dop.]. – Luhansk: Znannya, 2007. – 188 s.
21. Pastukh B.V. Borys Hrinchenko – bezkompromisnyy lytsar natsionalnoyi ideyi / B.V. Pastukh. – Luhansk: Knyzhkovyy svit, 1998. – 164 s.
22. Pohribnyy A.H. Borys Hrinchenko / A.H. Pohribnyy. – K.: Dnipro, 1988. – 270 s.
23. Pohribnyy A.H. Borys Hrinchenko v literaturnomu rusi kintsya XIX – pochatku XX st. Pytannya ideyno-estetychnoyi evolyutsiyi / A.H. Pohribnyy. – K.: Lybid, 1990. – 232 s.
24. P. Stebnytskyi. Vybrani tvory / Uporyadkuvannya ta vstupna stattiya Inny Starovoytenko. – K.: Tempora, 2009. – 632 s.
25. Smilyanskyi L. Borys Hrinchenko: Krytychno-biohaf. narys / L. Smilyanskyi; Ya. Savchenko (red.). – Kh.; K. : Derzhvydav Ukrainy, 1930. – 104s. – (Populyarni narysy pro ukrayinskykh klyasykiv).
26. Soloidenko H. Petro Stebnytskyi – oboronets ukrayinskoyi knyhy ta ukrayinskoyi movy / H. Soloidenko // Bibliotechnyy visnyk. – K., 2007. – № 2. – S. 29-33.
27. Starovoytenko I. Lystuvannya Ye.Kh. Chykalenka z P.Ya. Stebnytskym yak istorychne dzherelo / I. Starovoytenko // Arkheohrafichnyy shchorichnyk. – K.; Nyu-York: Vydavnytstvo M.P. Kots, 2004. – Vyp. 8/9. – S. 112-138.
28. Starovoytenko I. Ukrayinskyi natsionalnyy rukh pochatku XX st. v interpretatsiyi publitsysta P. Stebnytskoho / I. Starovoytenko // Ukrayintsi: svitova natsiya pered vyklykamy XXI stolittya. – K., 2006. – S. 320-334.
29. Starovoytenko I.M. Lystuvannya Yevhena Chykalenka yak istorychne dzherelo: dys... kand. ist. nauk: 07.00.06 – istoriohrafiya, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny / Inna Mykhaylivna Starovoytenko. – K., 2004. – 322 s.
30. Statyeyeva V. Ukrayinski pysmennyky pro problemy literaturnoyi movy ta movoznavstva kintsya XIX – pochatku XX st. (na materialakh spadshchyny M. Kotsyubynskoho, Lesi Ukrayinky, B. Hrinchenka ta in.) / V. Statyeyeva. – Uzhhorod: Patent, 1997. – 408 s.
31. T.H. Shevchenko v epistolyariyi viddilu rukopysiv [Elektronnyy resurs] / Upor.: A.H. Adamenko, M.P. Vizyr (ker.), I.D. Lysochenko, Y.V. Shubynskyy; vidp. red. F.K. Sarana; Akademiya Nauk Ukrayinskoyi RSR, Tsentralna naukova biblioteka. – K.: Naukova dumka, 1966. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/epis12.htm>.
32. Instytut rukopysiv NBU im. V. Vernadskoho (dali – IR NBUV). – F. III. – Spr. 39312. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 4 lystopada 1906 r.
33. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39451. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 18 lyutoho 1907 r.
34. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39452. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 30 veresnya 1902 r.

35. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39453. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 1 serpnia 1902 r.
36. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39455. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 16 travnia 1902 r.
37. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39 456. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 13 bereznia 1902 r.
38. IR NBUV. – F. III. – Spr. 39457. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do B.D. Hrinchenka vid 14 sichnia 1902 r.
39. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43702. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 6 sichnia 1917 r.
40. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43703. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 3 lystopada 1916 r.
41. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43704. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 23 zhovtnia 1916 r.
42. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43705. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 8 veresnia 1916 r.
43. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43706. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 12 bereznia 1916 r.
44. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43707. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 27 lyutoho 1915 r.
45. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43709. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 14 serpnia 1913 r.
46. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43710. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 2 hrudnia 1911 r.
47. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43711. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 27 serpnia 1911 r.
48. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43712. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 21 zhovtnia 1911 r.
49. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43713. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 21 serpnia 1911 r.
50. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43714. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 29 lypnia 1911 r.
51. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43715. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 20 zhovtnia 1910 r.
52. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43716. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 5 lystopada 1910 r.
53. IR NBUV. – F. III. – Spr. 43717. – Lyst P.Ya. Stebnytskoho do M.M. Hrinchenko vid 23 serpnia 1910 r.
54. IR NBUV. – F. III. – Spr. 44147. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 31 bereznia 1915 r.
55. IR NBUV. – F. III. – Spr. 44148. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 18 lyutoho 1915 r.
56. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52015. – Lyst B.D. Hrinchenka do P.Ya. Stebnytskoho vid 30 bereznia 1907 r.
57. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52016. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 5 serpnia 1913 r.
58. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52017. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 20 lystopada 1913 r.
59. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52 018. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 24 serpnia 1911 r.
60. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52019. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 14 zhovtnia 1911 r.

61. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52 020. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 5 lyutoho 1916 r.

62. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52023. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 27 zhovtnya 1916 r.

63. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52 024. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 4 hrudnya 1916 r.

64. IR NBUV. – F. III. – Spr. 52025. – Lyst M.M. Hrinchenko do P.Ya. Stebnytskoho vid 10 sichnya 1917 r.

Демуз И. Сотрудничество П.Я. Стебницкого с семьёй Гринченко в книгоиздательской отрасли (начало XX в.).

В статье охарактеризованы особенности печати и распространения книжной украиноязычной продукции в начале XX в. через призму деятельности Петра Стебницкого – известного общественного деятеля, издателя, председателя «Благотворительного общества для издания общепользных и дешёвых книг» (г. Санкт-Петербург) и семьи украинских писателей – Бориса и Марии Гринченко; освещено их сотрудничество в книгоиздательской отрасли.

Во время написания статьи были использованы принципы историзма, научной объективности и системности, а также проблемно-хронологический, сравнительно-исторический и описательный методы.

Автором был привлечён взаимный эпистолярый П.Я. Стебницкого та Гринченко, который находится в фонде III Института рукописей НБУ им. В.И. Вернадского, на основании анализа которого встановлено, что активное сотрудничество деятелей было направлено, в первую очередь, на распространение украинской книги среди населения и широкое народное просвещение. Такое сотрудничество заключалось в взаимном обсуждении и редактировании рукописей писателей, которые должны были издаваться под грифом «Благотворительного общества для издания общепользных и дешёвых книг». В частности П.Я. Стебницкий обсуждал с Б.Г. Гринченко печать и оплату его рассказов, консультировал относительно «Словаря украинского языка»; после смерти писателя продолжал сотрудничество с его женой относительно печати книг, брошюр, справочной и даже учебной литературы. Важным пунктом в сотрудничестве П.Я. Стебницкого и М.Н. Гринченко стало желание последней передать в собственность Благотворительного общества библиотеку Б.Д. Гринченко и, соответственно, реализация всех организационных моментов, связанных с передачей, а также с составлением основательного каталога библиотеки.

Ключевые слова: П.Я. Стебницкий, Гринченко, «Благотворительное общество для издания общепользных и дешёвых книг», книгоиздательское дело, книжная продукция, библиотека, рукопись, гонорар.

Demuz I. P.Y.Stebnitsky's cooperation with Grinchenko's family in the book publishing (the beginning of the XXth century)

This article describes the features of the printing and distribution of Ukrainian-language book production in the early XXth century through Peter Stebnitskiy's activity – an outstanding social activist, publisher, the head of «Charitable Society for publication of generally useful and cheap books» (Saint Petersburg) and the families of Ukrainian writers – Boris and Maria Grinchenko, their cooperation in the field of book publishing is highlighted.

In the article writing the principles of historicism, scientific objectivity and systematicity as well as problem-chronological, comparative historical and descriptive methods have been used.

The author has been involved P.Y. Stebnitsky's and the Grinchenkos' mutual epistolary, which is in the fund III of Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine after

V.I. Vernadsky, on the basis of such analyze it was found that the active cooperation of the public figures was directed primarily to the Ukrainian books distribution among the population and general public education. Such cooperation consisted of mutual discussion and editing of writers' manuscripts, which were under the imprinted as «Charitable Society for publication of generally useful and cheap books». In particular P.Y. Stebnitsky with B.D. Grinchenko discussed the publishing and payment of his stories, consulted on the «Dictionary of the Ukrainian language»; after the writer death continued intercourse with his wife for printing books, pamphlets, reference and even textbooks.

An important milestone in the relationship of P.Y. Stebnitsky and M.M. Grinchenko was her wish to transfer B.D. Grinchenko's library into ownership of Charitable Society and, therefore, implementation of all organizational issues related to the transmission, as well as with the preparation of comprehensive library catalogue.

Keywords: *P.Y. Stebnitsky, the Grinchenkos, «Charitable Society for publication of generally useful and cheap books», book publishing, book production, library, manuscript, honorarium.*

Одержано 16.09.2014